

Видатна дослідниця «чужинців» української флори

2 березня 2013 року виповнилося 80 років з дня народження видатного ботаніка України, почесного члена Українського ботанічного товариства, лауреата премії НАН України ім. М.Г. Холодного, доктора біологічних наук, професора, провідного наукового співробітника Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, відомого знавця синантропної та адвентивної флори України Віри Вікторівни Протопопової.

Перші кроки як ботанік Віра Вікторівна зробила навчаючись на біологічному факультеті Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка (1952-1957 рр.). Під час навчання вона виявила потяг і здібності до ботанічних досліджень, втілюючи їх результати у курсових роботах: з вивчення видів родини губоцвітих Канівського заповідника та флори мису Март'ян та дипломну – з вивчення флори лісів околиць Ржищева (Київська область).

В.В. Протопопова розпочала трудову діяльність у ботанічному саду ім. академіка О.В. Фоміна Київського держуніверситету, потому – старшим лаборантом відділу систематики та флористики судинних рослин. Під керівництвом видатного українського ботаніка, доктора біологічних наук Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, професора М.І. Котова Віра Вікторівна у 1966 році успішно захистила кандидатську дисертацію, тема якої на той час була нетрадиційною: «Адвентивні рослини Лісостепу і Степу». Це перше глибоке дослідження видів – чужинців флори України. В цьому дослідженні В.В. Протопопова розглянула не тільки практичні питання, а передусім, теоретичні – історичні аспекти розселення видів адвентивних рослин у нових регіонах, формування їх вторинних ареалів, взаємодії з місцевою флорою. Результати дослідження були опубліковані у монографії, виданій 1973 року.

Після захисту кандидатської дисертації вона не залишає цей напрям досліджень. Віра Вікторівна в 1989 році захистила докторську дисертацію «Синантропная флора Украины». Головні положення дисертації стали основою класичної монографії «Синантропная флора Украины и пути ее развития», опублікованої в 1991 році. До основного доробку В.В. Протопопової належать такі: вона вперше виділила та проаналізувала синантропну фракцію флори України; вперше визначила характерні риси, регіональні особливості, з'ясувала закономірності становлення і розвитку синантропної флори; виділила автохтонну та алохтонну фракції даної флори, показала, що в деяких випадках натуралізація може супроводжуватися формо- та видоутворенням; запропонувала заходи, що обмежують розповсюдження видів синантропних рослин. Вчена обґрунтувала гіпотезу про існування порогу видової різноманітності синантропних флор і отримала числовий показник, який можна використовувати для оцінки стану різних регіонів.

На сьогодні Віра Вікторівна продовжує досліджувати види адвентивних та синантропних рослин, але більш глибоко вивчає ще один із аспектів синантропізації

флори – інвазію адвентивних рослин. Спільно з колегами вона розробила проект національної стратегії контролю за інвазійними видами рослин в Україні, основою якого є положення Конференції ООН із проблем сталого розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992).

Значний її доробок у флористично-систематичних дослідженнях флори України. Для таких монографій, як «Визначник рослин України» (1965), «Бур'яни України» (1970), «Флора европейской части СССР» (т.2-1976, т.4 – 1979, т.5 – 1981, т.7 – 1994), «Визначник рослин Українських Карпат» (1977), «Червона книга Української РСР» (1980), «Хорология флоры Украины» (1986), «Определитель высших растений Украины» (1987), «Червона книга України» (1996, 2009), «Екофлора України» (2000), «Красная книга Приазовского региона. Сосудистые растения» (2012), вона опрацювала такі таксони: *Lycopodiophyta*, *Equisetophyta*, *Polypodiophyta*, *Amaranthaceae*, *Oxalidaceae*, *Orchidaceae*, а також окремі роди родини *Asteraceae* (*Bidens L.*, *Galinsoga L.*, *Helianthus L.*, *Xanthium L.* та ін.).

Під керівництвом професора В.В. Протопопової захищено низку кандидатських дисертацій (І.А. Тимченко, Т.В. Васильєва-Немерцалова, І.В. Ковтун). Свої здобутки вона передає не тільки своїм учням, а всім тим ботанікам, які потребують її консультації. Викладацька робота Віри Вікторівни була пов'язана з Переяслав-Хмельницьким державним педагогічним університетом, де вона працювала професором кафедри біології та методики її викладання. Зараз В.В. Протопова є членом спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України.

Віра Вікторівна – прекрасний пропагандист охорони природи, спільно з Т.Л. Андрієнко, Б.В. Заверухою, С.С. Морозюк, Л.С. Пановою опублікувала багато науково-популярних праць про рослини: «Альбом з ботаніки» (1979, 2006), «Охраняемые растения Украины» (1983), «Степові рослини» (1983), «Трав'янисті рослини» (1986), «Весняні рослини» (1987), «Рослини-мандрівники» (1989), «Трав'янисті рослини України» (2007), «Весняні рослини» (2007).

В.В. Протопова не тільки вчений з великої букви, добре знаний в Україні та за її межами, а й чарівна жінка, що наділена поетичним талантом, пише чудові вірші та гарно малює.

Віра Вікторівна Протопова є провідним фахівцем і головним консультантом в Україні з проблем неаборигенних видів рослин. Вона сповнена оптимізму і творчих сил, багато працює.

Ми, колеги та друзі, щиро вітаємо з ювілеєм і бажаємо Вірі Вікторівні нових відкриттів, чергових монографій, міцного здоров'я, довголіття.

М.Ф. Бойко, О.Є. Ходосовцев, І.І. Мойсієнко,
Р.П. Мельник, Н.О. Багрікова